

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аванесова Г.А. Трактовка духовной культуры и духовности в отечественной аналитике в прошлом и теперь / Г.А. Аванесова // Вестник московского ун-та. Серия 7. Философия. – 1998. – № 4. – С. 3–17.
2. Боришевський М.Й. Духовність в особистісних вимірах // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Т. X, ч. 4.– К., 2008. – С. 61-69.
3. Вербицька Л.Ф. Психологічні засоби запобіганню духовно-особистісних криз у ранній юності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.07 „педагогічна і вікова психологія" / Л.Ф.Вербицька. – Івано-Франківськ, 2010. – 21с.
4. Психологічний словник/ За ред В.І. Войтка. - К.: Вища школа, 1996. - С. 48.
5. Пуховский Н.Н. Психопатологические последствия чрезвычайных ситуаций. – М., 2000. – 285 с.
6. Шкіренко О.В. Психологічні умови розвитку духовних цінностей та особистісно професійної складової духовної культури особистості студента / О.В. Шкіренко// Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – № 1(8) – С.38-41.

УДК. 007 : 304 : 070

**МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ІНФОРМАЦІЙНА
ГРАМОТНІСТЬ – ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ.**

Гарматій О. В.

*Національний університет «Львівська політехніка»
старший викладач, кандидат філологічних наук.*

Сьогоднішні військово-політичні події в Україні загострили і до того актуальний суспільний запит на цілеспрямовану підготовку особистості до адекватного й безпечного користування інформацією мас-медіа, що виступають невід’ємною складовою інформаційної системи суспільства. Сучасний стан суспільного розвитку науковці справедливо називають інформаційним, оскільки однією з визначальних ознак стає нині зростання ролі інформації, збільшення інформаційних потреб суспільства. Інформація лежить в основі прийняття рішення у будь-якій сфері життєдіяльності – політичній, економічній чи

соціальної, впливає на політико-економічні, культурно-освітні та інші процеси, що відбуваються у соціумі.

Стрімкий розвиток інформаційних структур суспільства, подальше зростання потоків інформації, глобалізація інформаційно-комунікаційних процесів підвищують роль і значення засобів масової інформації, а відтак – обумовлюють необхідність інформаційної та медіаграмотності населення загалом та кожного громадянина зокрема.

Засоби масової інформації виконують подвійне соціальне «навантаження». Вони, з одного боку, відтворюють об'єктивний стан речей, тобто репродукують події та явища. Разом з тим, з іншого боку, мас-медіа доступними їм методами і засобами творять, тобто продукують, конструюють, реальність. У нинішніх умовах відбувається глобальна битва за інтерпретацію реальності. Уміле використання з цією метою засобів масової інформації – запорука успіху.

Відомий український дослідник Георгій Почепцов у книзі «Інформаційні війни: основи військово-комунікативних досліджень» стверджує, що сьогодні у розвинутих державах жодна дія неможлива без відповідної інформаційної підготовки. Війни повинні виглядати справедливими, ворог – жорстоким, власні воїни – справжніми героями [7].

Російський журналіст Станіслав Мінін у статті «Медіа-воїни ідуть в бій. Хід сучасних конфліктів вирішують ЗМІ» ще кілька років тому писав: «Сучасна війна – переважно медіавійна. Основні події розгортаються зовсім не на полях битв, а на сторінках газет, на екранах телевізорів, в ефірі радіостанцій, в Інтернеті. Вирішальне значення в цій ситуації має не те, у кого більше дивізій, хто захопив більше військовополонених, підірвав більше мостів або захопив більше міст, а те, як про це розказано. Бій ведуть не гармати і танки, а медіа версії подій, які ліпляться із кадрів, ракурсів, описів дійсності і слів очевидців. Жоден із фактів, що стосується війни, не доходить до нас безпосередньо... Річ у тім, що перемога означає, в тому числі, й монополію на інтерпретацію...» [5].

Ці та інші подібні висловлювання теоретиків і практиків у сфері соціальних комунікацій підкріплюють думку, що безпека людини, колективу, громади безпосередньо чи опосередковано залежить від інформаційної культури, обізнаності, медіакомпетентності. Остання розглядається нами як вміння оперувати інформацією з різних мас-медіа: преси, радіо, телебачення, Інтернет-ЗМІ – добирати, опрацьовувати, сприймати, використовувати, поширювати інформацію, отриману з медійних джерел.

Таким чином, медіакомпетентність, інформаційна культура, інформаційна грамотність виступають важливими факторами безпеки

людини в інформаційному суспільстві та водночас чинниками ефективної діяльності особистості в екстремальних умовах.

Суспільство повинно мати право отримувати правдиву інформацію про те, що відбувається чи відбуватиметься та може вплинути на нього. Законодавство нашої держави гарантує право кожного на доступ до інформації, однак містить певні обмеження з метою безпеки громадян. Так, стаття 34 Конституції України визначає: «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [2].

Перед кожним з нас – споживачів інформації та різного роду медіатекстів – стоїть завдання критичного сприйняття інформації. У цьому плані важливими є звертання до перевірених і авторитетних джерел (як самих видань, радіостанцій і телеорганізацій, так і авторів конкретних матеріалів), яким можна довіряти; звіряння інформації з повідомленнями інших надійних джерел; підтвердження фактів у щонайменше двох різних ЗМІ; вміння бути скептичними, коли щось виглядає, звучить чи видається надто гарним чи, навпаки, надто непривабливим, щоби бути правдою.

Робота з підтвердження правди або, навпаки, спростуванням неправди чи напівправди, очевидно, є найскладнішою в тих ситуаціях, коли надання точної інформації є життєво необхідним, наприклад під час катастроф, військових дій, нещасних випадків, ризику неточності даних набагато більші.

Кожен член нашого суспільства має оволодіти механізмом критичного осмислення і корегування інформації, уміннями інтерпретувати, аналізувати та оцінювати інформаційні матеріали, розуміти їхню суть, адресну спрямованість, мету, викривати приховане значення та спроби маніпуляції [6, с. 6]. Постає необхідність самостійного опрацювання нової інформації та формування алгоритмів її застосування. Важливим стає здатність аналізувати інформацію з позиції логіки й індивідуально-психологічного підходу; перевіряти її надійність, достовірність, доцільність для того, щоб застосовувати отримані результати відповідно до життєвих ситуацій, питань, проблем. Основним для критичного аналізу медіатекстів стає уміння знаходити різницю між загальновідомими фактами і такими, що потребують перевірки; визначати надійність джерела; допустимі та недопустимі

твердження; різницю між головною та другорядною інформацією; ангажованість суджень; недоведені аргументи; логічну несумісність тощо [6, с. 175-176].

Відповідно, перед суспільством, системою освіти постає завдання формування та розвитку, насамперед в молодих людей, компетенцій, що дозволяють ефективно взаємодіяти з численними інформаційними потоками, аналізувати отримувану інформацію, оцінювати її достовірність і корисність при вирішенні конкретних життєвих завдань.

Сприяти цьому покликана медіаосвіта, метою якої, як підкреслено в «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», є забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, а також формування медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

Відповідно до цієї Концепції, медіаосвіта сприяє формуванню:

- медіаімунітету особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу, забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;

- рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів медіаграмотності, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту і форми інформації, її повноцінного і критичного тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа;

- здатності до медіаторчості для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, мережі стосунків і якості життя в значущих для особистості спільнотах тощо [3].

Актуальність упровадження медіаосвіти в Україні більш ніж очевидна з огляду необхідності врахування комунікаційного компоненту в безпековій сфері та процесах життєдіяльності особистості в екстремальних умовах.

Для адекватного використання інформаційного поля ЗМІ, для ефективної роботи в надзвичайних ситуаціях, коли від інформації – її об'єктивності, обсягу, якості, оперативності отримання тощо – залежать подальші дії, здоров'я чи навіть життя, медіаосвіта має стати складовою професійної підготовки фахівців, покликаних гарантувати безпеку життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуріненко І. Ю. Медіаосвіта як засіб професійної підготовки фахівця цивільного захисту / І. Ю. Гуріненко // Інформаційні та телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. праць. – Ч. 1 / за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. – Львів : ЛДУ БЖД. – 2009. – С. 181-184.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л., Іванова Т., Мірошніченко Ю. – 2-ге вид., стер. – К. : Академія Української преси, Центр вільної преси, 2012. – 58 с.
5. Минин С. Медиа-воины идут в бой. Исход современных конфликтов решают СМИ [Электронный ресурс] / Минин Станислав // Независимая газета. – Режим доступа : http://www.ng.ru/columnist/2008-09-29/100_kavkaz.html.
6. Основи медіаграмотності : навчально-метод. посіб. / за ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк, О.П. Мокрогуза. – К. : Академія Української преси, Центр вільної преси, 2014. – 190 с.
7. Почепцов Г. Г. Информационные войны: основы военно-коммуникативных исследований / Почепцов Г. Г. – М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер, 2000.